

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/21/2009

O UPADKU KOMUNIZMU I GŁÓWNYCH AKTORACH PRZEMIAN

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LUTY 2009

PRZEDRUK I ROZPOWSZECHNIANIE MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
3 października 2008 roku

O UPADKU KOMUNIZMU I GŁÓWNYCH AKTORACH PRZEMIAN

- ❑ W ocenie społecznej do upadku systemu komunistycznego w ZSRR i dawnych krajach bloku wschodniego najbardziej przyczynił się ruch „Solidarności” i działania opozycji demokratycznej w PRL (44% wskazań) oraz pontyfikat Jana Pawła II (38%).

- ❑ Za najbardziej przełomowe wydarzenie, wyznaczające koniec komunizmu w naszym kraju Polacy uważają obrady Okrągłego Stołu (40% wskazań).

- ❑ W opinii społecznej postaci najbardziej zasłużone dla przemian w Polsce to Jacek Kuroń i Lech Wałęsa. Ich rolę w okresie transformacji ustrojowej dobrze ocenia niemal cztery piąte Polaków (po 79%).

- ❑ Najczęściej wskazywanym błędem, jaki popełniono w okresie przemian, jest tolerowanie korupcji i nieuczciwości w życiu politycznym (44%).

Jak wynika z badań, po dwudziestu latach przemian Polacy są bardziej niż kiedykolwiek wcześniej zadowoleni z ich efektów, a poparcie dla transformacji ustrojowej jest obecnie najwyższe z dotychczas notowanych¹. Wydaje się, że nadszedł wreszcie moment, w którym Polacy czują się dumni z tego, co udało im się osiągnąć w ciągu ostatnich dwóch dekad. Zadowoleniu z przemian sprzyja bez wątpienia fakt, że obecnie bardziej niż kiedykolwiek wcześniej odczuwają pozytywne skutki zmian w sferze materialnej i jakości życia.

Dwudziesta rocznica transformacji ustrojowej to dobra okazja, aby powrócić do jej początku i sprawdzić, jak z dzisiejszej perspektywy Polacy oceniają wydarzenia sprzed dwudziestu lat i głównych aktorów przemian².

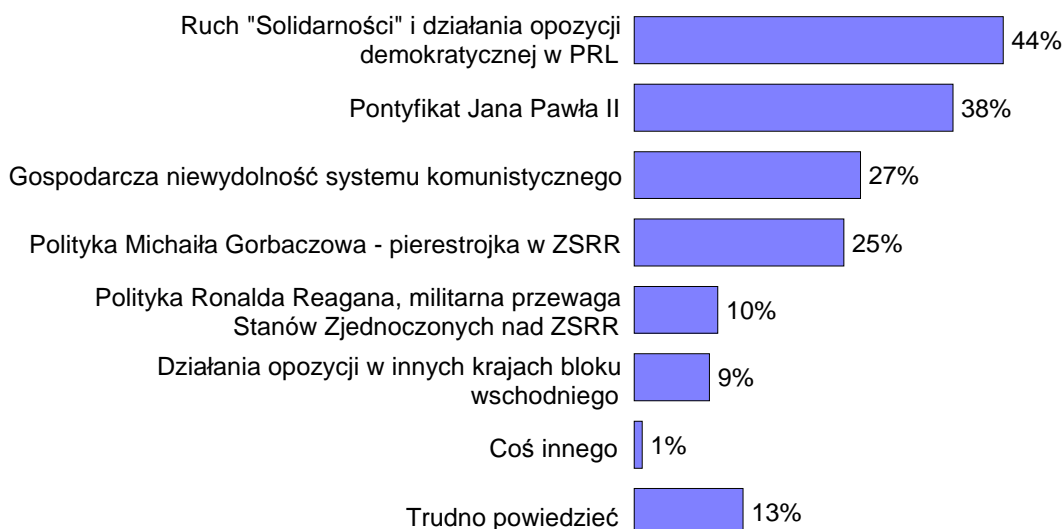
POSTRZEGANE PRZYCZYNY UPADKU KOMUNIZMU

Polacy doceniają wkład naszego narodu w najnowszą historię Polski i Europy. Ich zdaniem do upadku komunizmu w ZSRR i dawnych krajach bloku wschodniego najbardziej przyczynił się ruch „Solidarności” i działania opozycji demokratycznej. Drugą najczęściej wskazywaną przyczyną zmian w naszej części Europy jest pontyfikat Jana Pawła II. Wśród innych powodów, które doprowadziły do przemian ustrojowych, dość często wymieniano gospodarczą niewydolność systemu komunistycznego oraz politykę Michaiła Gorbaczowa, twórcy „pieriestrojki” w ZSRR. Wobec zasług Polaków, z uwzględnieniem szczególnej roli Jana Pawła II, a nawet wobec osiągnięć pierwszego i ostatniego zarazem prezydenta ZSRR, mniej znaczący wydaje się badanym wkład prezydenta USA Ronalda Reagana w obalenie komunizmu oraz dorobek opozycji demokratycznej w innych niż Polska krajach bloku wschodniego. Każdy z tych czynników wśród głównych przyczyn upadku komunizmu wymienił nie więcej niż co dziesiąty ankietowany.

¹ Komunikat CBOS dotyczący oceny skutków zmian ustrojowych w przygotowaniu.

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (224) zrealizowano w dniach 9–15 stycznia 2009 roku na liczącej 1089 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

RYS. 1. CO, PANA(D) ZDANIEM, W NAJWIĘKSZYM STOPNIU PRZYCZYNIŁO SIĘ DO UPADKU SYSTEMU KOMUNISTYCZNEGO W ZSRR I DAWNYCH KRAJACH BLOKU WSCHODNIEGO?

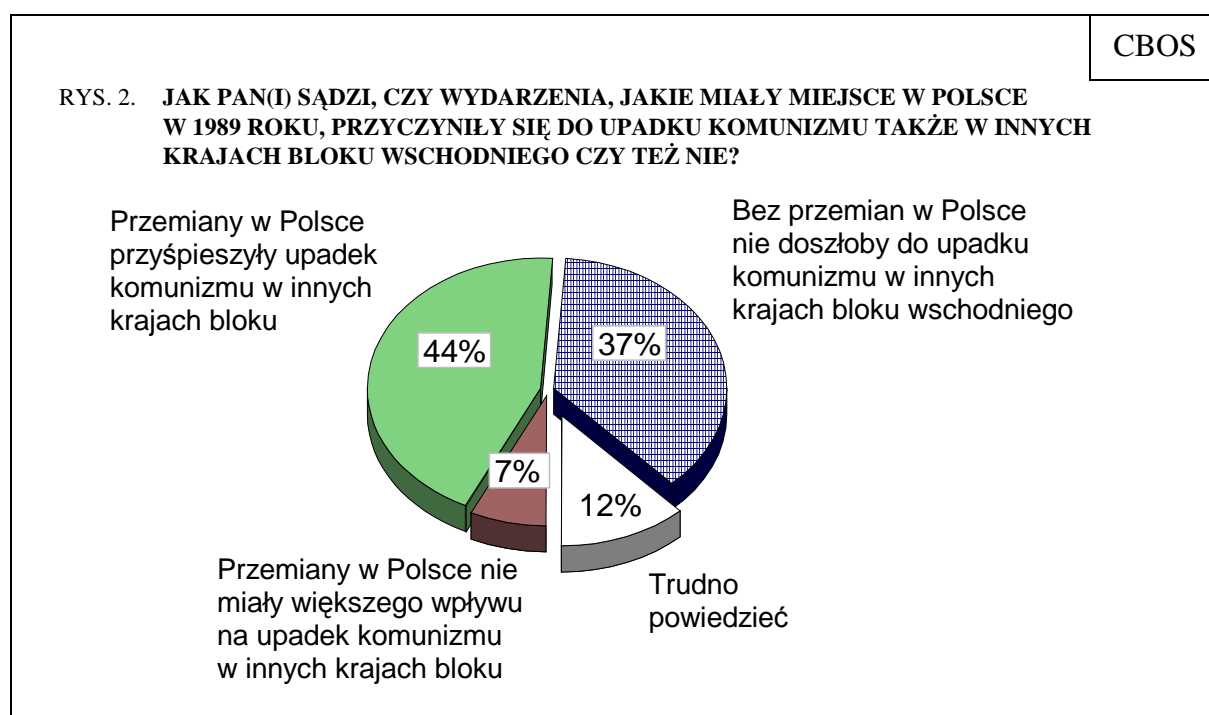

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wskazać z podanej listy dwie najważniejsze, ich zdaniem, przyczyny

Polacy są w dużej mierze zgodni w sposobie postrzegania procesu zmian politycznych w ZSRR i dawnych krajach bloku wschodniego. Niezależnie od cech społeczno-demograficznych i swej obecnej oraz ówczesnej orientacji politycznej na ogół wskazują na wiodącą rolę „Solidarności” w procesie przemian oraz istotne dlań znaczenie pontyfikatu Jana Pawła II. Zasługi „Solidarności” i generalnie opozycji demokratycznej w Polsce oraz wkład papieża Polaka w obalenie komunizmu szczególnie często podkreślają ci, którzy – co najmniej emocjonalnie – zaangażowani byli w przemiany ustrojowe: osoby deklarujące, że przed rokiem 1989 uważały się za przeciwników ówczesnego systemu, badani biorący udział w działaniach o charakterze opozycyjnym (np. w protestach przeciwko ówczesnej władzy, spotkaniach opozycji), a przede wszystkim ci, którzy przed rokiem 1989 należeli do „Solidarności”. Dwie trzecie ówczesnych jej członków (66%) jest zdania, że to przede wszystkim „Solidarność” przyczyniła się do upadku komunizmu, a ponad połowa (52%) podnosi zasługi Jana Pawła II dla obalenia tego systemu. Wkład „Solidarności” i papieża Polaka w obalenie komunizmu szczególnie mocno akcentują też respondenci deklarujący prawicowe poglądy polityczne, a więc ci, którzy prawdopodobnie częściej niż osoby o innych orientacjach politycznych czują się reprezentantami lub spadkobiercami wartości wyznawanych przez „Solidarność”.

Postrzeganie przyczyn upadku komunizmu do pewnego stopnia modyfikuje stopień zainteresowania polityką, a więc wiedza o ówczesnych wydarzeniach. Osoby zainteresowane polityką częściej sądzą, że przemiany polityczne roku 1989 to proces złożony, którego genezę trudno zrozumieć bez odwoływania się do różnorodnych przyczyn i uwarunkowań. Badani deklarujący, że z uwagą śledzą to, co się dzieje w sferze polityki, niemal równie często przyczyn upadku komunizmu upatrują w oddziaływaniu czterech czynników: działalności „Solidarności” i opozycji demokratycznej w Polsce (42%), „pierestrojce” w ZSRR (40%), gospodarczej niewydolności systemu komunistycznego (39%) oraz pontyfikacie Jana Pawła II (36%). Im mniejsze zainteresowanie polityką, tym rzadziej dostrzegane znaczenie innych czynników niż działania „Solidarności” i Jana Pawła II.

W ocenie społecznej bez wydarzeń, jakie miały miejsce w Polsce w 1989 roku, nie doszłoby tak szybko (jeśli w ogóle) do upadku komunizmu w innych krajach bloku wschodniego. Największa grupa ankietowanych (44%) uważa, że przemiany w Polsce były katalizatorem zmian w innych krajach komunistycznych. Blisko dwie piąte (37%) jest zdania, że wydarzenia roku 1989 w Polsce nie tylko przyspieszyły proces zmian w innych państwach bloku wschodniego, ale były koniecznym warunkiem upadku komunizmu w tej części Europy. Tylko stosunkowo nieliczni (7%) sądzą, że to, co się działo w Polsce w roku 1989, nie miało większego znaczenia dla rozwoju wydarzeń w innych krajach bloku wschodniego.

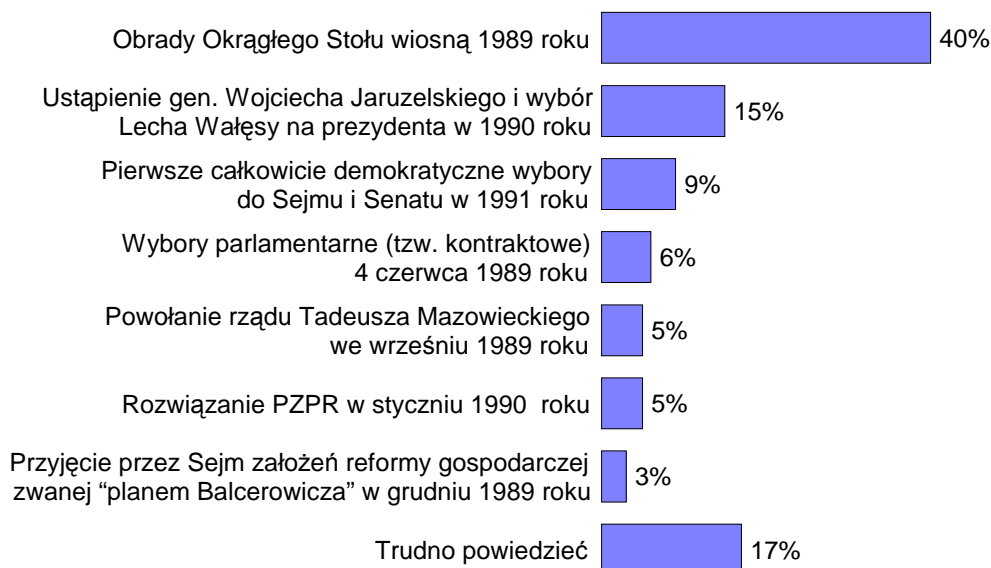
Przekonanie, że bez zmian ustrojowych w Polsce w ogóle nie doszłoby do upadku komunizmu w innych krajach bloku wschodniego, najczęściej wyrażają ci, którzy w jakiejś mierze mogą czuć się współautorami polskich przemian: osoby deklarujące, że przed rokiem 1989 uważały się za przeciwników ówczesnego systemu (52%), badani biorący udział w działalności opozycyjnej (56%), a także ci, którzy przed rokiem 1989 byli członkami „Solidarności” (56%).

OBRADY OKRĄGŁEGO STOŁU – SYMBOL PRZEMIAN

Wydarzenia pierwszego okresu polskiej transformacji następowały po sobie bardzo szybko. Tylko niewielu spodziewało się, że rozmowy rządu z opozycją zapoczątkowane przy Okrągłym Stole doprowadzą w tak krótkim czasie do odsunięcia od władzy PZPR (i rozwiązania tej partii), utworzenia pierwszego niekomunistycznego rządu w Europie Środkowo-Wschodniej i całkowicie wolnych wyborów do parlamentu w 1991 roku. Obecnie z perspektywy ostatniego dwudziestolecia to właśnie obrady Okrągłego Stołu urastają w świadomości społecznej do rangi wydarzenia – symbolu polskich przemian³. Aż dwie piąte badanych (40%) uważa porozumienia Okrągłego Stołu za wydarzenie najbardziej przełomowe, wyznaczające koniec ustroju komunistycznego w Polsce. Wszystko to, co wydarzyło się później, jest – jak zdają się sądzić Polacy – konsekwencją porozumienia zawartego między ówczesną władzą a przedstawicielami opozycji demokratycznej. Wśród innych wydarzeń uznawanych za najbardziej doniosłe stosunkowo najwięcej osób wymieniało ustąpienie gen. Wojciecha Jaruzelskiego i wybór Lecha Wałęsy na prezydenta w 1990 roku. Na trzecim miejscu znalazły się pierwsze całkowicie demokratyczne wybory do Sejmu i Senatu w 1991 roku, które – co ciekawe – uzyskały nieco więcej wskazań niż częściowo wolne wybory parlamentarne z 4 czerwca 1989 roku.

³ Trzeba zaznaczyć, że badanie przeprowadziliśmy przed 20. rocznicą rozpoczęcia obrad Okrągłego Stołu i jej medialnym nagłośnieniem.

RYS. 3. O JAKIM WYDARZENIU MOŻNA POWIEDZIEĆ, ŻE BYŁO NAJBARDZIEJ PRZEŁOMOWE, WYZNACZA KONIEC PRL, USTROJU KOMUNISTYCZNEGO W POLSCE?

Obrady Okrągłego Stołu są najczęściej uznawane za wydarzenie wyznaczające koniec komunizmu w Polsce przez wszystkie grupy społeczno-demograficzne, przez wszystkich badanych niezależnie od ich orientacji politycznej przed rokiem 1989 i obecnie. Zauważalny jest jednak pewien wpływ wieku na postrzeganie okresu przełomu i ówczesnych wydarzeń. Respondenci po 45 roku życia, którzy byli bardziej świadomi tego, co się wówczas działo, częściej niż młodszy podkreślają przełomowe znaczenie Okrągłego Stołu. Z kolei osoby mające od 18 do 44 lat – choć także dla nich Okrągły Stół jest na ogół symbolem przemian – stosunkowo często wskazują w tym kontekście na wybór Lecha Wałęsy na prezydenta.

AKTORZY PRZEMIAN

Ankietowani poproszeni zostali o ocenę postaci, które odegrały znaczącą rolę w przemianach ustrojowych. Na liście umieściliśmy nazwiska osób wywodzących się przede wszystkim z opozycji demokratycznej w PRL, ale także reprezentantów ówczesnej władzy. Znalazło się na niej również nazwisko prymasa Józefa Glempa jako przedstawiciela Kościoła katolickiego – instytucji, która w okresie PRL często odgrywała rolę pośrednika między ówczesną władzą a społeczeństwem i opozycją demokratyczną.

Analizując oceny poszczególnych postaci warto pamiętać, że mają one w znacznej mierze charakter kompleksowy i mogą się odnosić nie tylko do udziału tych osób w przemianach ustrojowych w Polsce, ale także do ich działalności w sferze publicznej w ogóle.

W ocenie społecznej osobami najbardziej zasłużonymi dla przemian w Polsce są Jacek Kuroń i Lech Wałęsa. Niemal cztery piąte Polaków dobrze ocenia rolę, jaką w nich odegrali. Ponad dwie trzecie docenia zasługi Tadeusza Mazowieckiego dla polskiej transformacji. Do osób, które – w opinii większości badanych – dobrze zapisały się w historii polskich przemian, należą także: Bronisław Geremek, Aleksander Kwaśniewski i prymas Józef Glemp. Niemal połowa ankietowanych dobrze ocenia znaczenie Adama Michnika i Leszka Balcerowicza dla przemian w Polsce.

Tabela 1

Jak Pan(i) ocenia rolę, jaką odegrały w przemianach ustrojowych w Polsce następujące osoby*?	Źle (punkty od -3 do -1 na skali)	Niejednoznacznie (punkt 0 na skali)	Dobrze (punkty od +1 do +3 na skali)	Trudno powiedzieć	Nie znam tej osoby
	w procentach				
Jacek Kuroń	2	9	79	6	4
Lech Wałęsa	8	10	79	3	0
Tadeusz Mazowiecki	7	13	67	7	5
Bronisław Geremek	6	14	64	8	8
Aleksander Kwaśniewski	11	20	63	5	0
Prymas Józef Glemp	7	21	62	8	2
Adam Michnik	10	20	49	9	12
Leszek Balcerowicz	19	20	49	8	4
Wojciech Jaruzelski	32	24	35	7	2
Mieczysław Rakowski	28	23	20	9	20
Czesław Kiszczał	45	20	9	8	18

* Badani zaznaczali odpowiedź na 7-punktowej skali, na której -3 oznaczało, że oceniają tę rolę bardzo źle, a +3 – że bardzo dobrze

Tabela 2

	Średnie ocen	Wartość odchylenia standardowego
Jacek Kuroń	1,96	1,14
Lech Wałęsa	1,81	1,51
Bronisław Geremek	1,51	1,44
Tadeusz Mazowiecki	1,45	1,40
Prymas Józef Glemp	1,20	1,36
Aleksander Kwaśniewski	1,05	1,49
Adam Michnik	0,91	1,47
Leszek Balcerowicz	0,66	1,71
Wojciech Jaruzelski	-0,05	1,84
Mieczysław Rakowski	-0,34	1,61
Czesław Kiszczał	-1,14	1,57

Źle zapisał się w społecznej pamięci gen. Czesław Kiszczak. Blisko połowa badanych krytycznie ocenia jego rolę w procesie transformacji ustrojowej. Częściej negatywnie niż pozytywnie oceniany jest wkład Mieczysława Rakowskiego w polskie przemiany. Warto przy tym zauważyć, że dla niemałej części ankietowanych (około jednej piątej) nazwiska obu prominentnych przedstawicieli poprzedniego systemu brzmią dziś już obco.

Jak widać z rozkładu opinii, generalnie Polacy doceniają przede wszystkim zasługi przedstawicieli opozycji demokratycznej dla polskich przemian (do wyjątków należy Aleksander Kwaśniewski, który wiele zyskał w opinii publicznej swoją późniejszą prezydenturą). Zdecydowanie mniej skłonni są natomiast dostrzegać wkład reprezentantów minionego systemu.

Osobny jest przypadek generała Wojciecha Jaruzelskiego, postaci kontrowersyjnej. Jego udział w przemianach ustrojowych niemal równie często oceniany jest źle, co dobrze, a uzyskana przez niego średnia ocen jest bliska zera. O kontrowersjach, jakie budzi postać generała, świadczy też fakt, że wartość odchylenia standardowego od średniej jest w jego przypadku największa.

Ocena wkładu poszczególnych postaci w polskie przemiany wiąże się w głównej mierze z orientacją polityczną badanych – obecną i, przede wszystkim, tą sprzed roku 1989. Zachodzi przy tym interesująca asymetria. Zasługi dla transformacji takich ludzi, jak: Lech Wałęsa, Jacek Kuroń, Bronisław Geremek, Tadeusz Mazowiecki czy Adam Michnik są doceniane zarówno przez osoby, które przed rokiem 1989 należały do przeciwników ówczesnego systemu (były członkami „Solidarności”, brały udział w działaniach o charakterze opozycyjnym, uważały się za oponentów systemu), jak i przez członków PZPR czy też osoby przyznające dziś, że nie były przeciwne minionemu ustrojowi. Wkład czołowych postaci opozycji demokratycznej w okresie PRL-u w polskie przemiany zdecydowanie pozytywnie oceniają zarówno ci, którzy określają dziś swoje poglądy polityczne jako prawicowe, jak i osoby utożsamiające się z lewicą. Inaczej rzecz się ma z postrzeganiem roli, jaką w procesie przemian odegrali politycy ówczesnego establishmentu. Ich zasługi wyraźnie częściej skłonni są dostrzegać badani, którzy przed rokiem 1989 należeli do PZPR lub generalnie nie zaliczali się do przeciwników panującego ustroju, niż ci, których można określić jako oponentów ówczesnego systemu (a więc np. byli członkowie „Solidarności”). Podobnie udział Aleksandra Kwaśniewskiego, Wojciecha Jaruzelskiego, Mieczysława Rakowskiego oraz Czesława Kiszczaka w przemianach ustrojowych w Polsce wyraźnie lepiej oceniają osoby deklarujące obecnie lewicowe poglądy polityczne niż

utożsamiające się z prawicą. Warto przy tym zwrócić uwagę, że mimo tych różnic większość badanych, niezależnie od ich ówczesnej i aktualnej orientacji politycznej, docenia wkład Aleksandra Kwaśniewskiego w przemiany ustrojowe w Polsce. Z drugiej strony także wśród osób, które trudno byłoby zaliczyć do oponentów minionego systemu, przeważają negatywne oceny roli, jaką w transformacji ustrojowej odegrał Czesław Kiszczak.

Tabela 3

Jak Pan(i) ocenia rolę, jaką odegrały w przemianach ustrojowych w Polsce następujące osoby?	Źle		Niejednoznacznie		Dobrze*	
	odpowiedzi osób deklarujących przynależność do:					
	„Solidarności” przed rokiem 1989	PZPR przed rokiem 1989	„Solidarności” przed rokiem 1989	PZPR przed rokiem 1989	„Solidarności” przed rokiem 1989	PZPR przed rokiem 1989
	w procentach					
Jacek Kuroń	2	1	3	7	95	92
Lech Wałęsa	7	5	10	19	83	76
Tadeusz Mazowiecki	7	2	9	17	84	79
Bronisław Geremek	6	7	9	8	84	82
Aleksander Kwaśniewski	19	5	22	10	56	85
Prymas Józef Glemp	2	13	20	14	77	70
Adam Michnik	13	9	18	14	65	73
Leszek Balcerowicz	25	13	9	20	62	65
Wojciech Jaruzelski	52	30	16	19	32	50
Mieczysław Rakowski	52	21	22	21	22	51
Czesław Kiszczak	74	49	13	19	8	23

* Pominięto odpowiedzi: „trudno powiedzieć” i „nie znam takiej osoby”

BŁĘDY I ZANIECHANIA OKRESU PRZEMIAN

Chociaż Polacy doceniają korzyści płynące z transformacji, a wskaźniki akceptacji przemian są obecnie rekordowo wysokie, nie wszystko, co wydarzyło się w ostatnich dwudziestu latach budzi ich aprobatę. Na naszej liście umieściliśmy katalog różnego rodzaju zarzutów dotyczących tego, jak przebiegał w Polsce proces przemian, poczynając od kwestii politycznych, związanych z realizacją polityki tzw. grubej kreski, aż po kwestie społeczno-ekonomiczne.

Najczęściej wskazywanym błędem, jaki popełniono w okresie transformacji ustrojowej, jest tolerowanie korupcji i nieuczciwości w życiu politycznym. Na kwestię etyki w polityce zwróciło uwagę ponad dwie piąte ankietowanych (44%). Okazuje się zatem, że mimo niewątpliwej poprawy standardów etycznych życia publicznego w ostatnich latach

(punktem zwrotnym była tu „afery Rywina” i jej polityczne konsekwencje), wrażliwość Polaków na kwestię uczciwości polityków jest nadal bardzo duża.

Blisko co trzeci respondent (30%) za błąd uznał wyprzedaż majątku narodowego i ogólnie zbyt duży stopień sprywatyzowania polskiej gospodarki. Warto wspomnieć, że choć Polacy akceptują przemiany gospodarcze w naszym kraju, obraz procesu przekształceń własnościowych był dotychczas silnie obciążony negatywnymi stereotypami. Badanie CBOS z czerwca 2006 roku pokazywało, że prywatyzacja w Polsce najczęściej kojarzona była z likwidacją miejsc pracy, nieprawidłowościami, złodziejstwem, korupcją, wyprzedażą majątku narodowego oraz wyzyskiem pracowników⁴.

Inne zastrzeżenia dotyczące procesu kształtowania ładu społeczno-ekonomicznego w Polsce wyraża hasło „uwłaszczenia nomenklatury”, oznaczające *de facto* uprzywilejowanie części obywateli ze względu na ich afiliacje i powiązania polityczne w dostępie do swobód gospodarczych, a w konsekwencji budowanie instytucji i podmiotów gospodarczych nie według reguł rynkowych, ale na podstawie „sieci powiązań”⁵. Mimo upływu czasu kwestia przejmowania państwowego majątku przez działaczy państwowych i partyjnych z czasów PRL nadal stosunkowo często wymieniana jest wśród błędów, jakie popełniono w okresie transformacji ustrojowej. W naszym badaniu wskazał na nią więcej niż co piąty badany (21%).

Istotnym skutkiem przemian gospodarczych w Polsce jest wzrost nierówności społecznych. Polacy w coraz większym stopniu akceptują zróżnicowanie dochodów, jednak w ich odczuciu nadal pozostaje ono zbyt duże. Co czwarty respondent wymienił wśród błędów popełnionych po roku 1989 dopuszczenie do nadmiernego wzrostu nierówności społecznych.

Jednym z głównych i stale powracających w debatach politycznych zarzutów pod adresem architektów polskich przemian był brak rozliczenia poprzedniego systemu. Symboliczną reprezentacją zaniechań w tej sferze stała się polityka „grubej kreski”. Problem niedostatecznego rozrachunku z przeszłością pozostaje żywy – brak wystarczającej lustracji, rozliczenia współpracowników służb specjalnych PRL oraz nieprzeprowadzenie dekomunizacji należą do najczęściej wskazywanych błędów i zaniechań po roku 1989.

⁴ Por. komunikat CBOS „Ocena procesu przekształceń własnościowych” (oprac. B. Roguska), lipiec 2006.

⁵ Por. M. Fedorowicz, *Różnorodność kapitalizmu. Instytucjonalizm i doświadczenie zmiany ustrojowej po komunizmie*, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 2004.

RYS. 4. **JAK PAN(I) SĄDZI, JAKIE BŁĘDY, ZANIECHANIA POPEŁNIONO W OKRESIE PRZEMIAN PO ROKU 1989?**

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wskazać więcej niż jeden błąd czy zaniechanie

Dość dużo Polaków (18%) wśród błędów okresu przemian wymienia także zbyt duży wpływ Kościoła na sprawy publiczne. Mimo że oceny działalności Kościoła jako instytucji społecznej są od lat stabilne i na ogół pozytywne (po okresie spadku zaufania w pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych, odbudował on swój autorytet), jednocześnie dla wielu osób jego wpływ na sprawy kraju, a przede wszystkim zaangażowanie w politykę, są zbyt duże.

Postrzeżenie błędów i zaniechań w okresie przemian ustrojowych zależy od orientacji politycznej badanych przed rokiem 1989 i obecnie. Ilustracją wpływu opcji politycznej na percepcję zmian może być zróżnicowanie opinii o błędach okresu przemian wśród tych, którzy przed rokiem 1989 stali po dwóch przeciwnych stronach: wśród ówczesnych członków „Solidarności” oraz wśród osób należących do PZPR. Osoby deklarujące przynależność do

„Solidarności” przed rokiem 1989 wyraźnie częściej do błędów popełnionych w okresie przemian zaliczają brak dekomunizacji i niedostateczną lustrację, a także uwłaszczenie nomenklatury oraz rozbitcie i konflikty w łonie obozu solidarnościowego. Byli członkowie PZPR stosunkowo często wskazują natomiast na nadmierny wpływ Kościoła na sprawy publiczne oraz na zbyt dużą zależność od Zachodu. Jedni i drudzy zgadzają się wszakże co do tego, że największym złem było tolerowanie korupcji i nieuczciwości w polityce. Często krytykują także wzrost nierówności społecznych oraz zbyt daleko idącą prywatyzację polskiej gospodarki.

Tabela 4

Jak Pan(i) sądzi, jakie błędy, zaniechania popełniono w okresie przemian po roku 1989?	Odpowiedzi osób deklarujących przynależność:	
	do „Solidarności” przed rokiem 1989	do PZPR przed rokiem 1989
	w procentach	
Tolerowanie korupcji, nieuczciwości w polityce	49	46
Zbyt daleko idąca prywatyzacja polskiej gospodarki, wyprzedaż majątku narodowego za bezcen	31	30
Brak wystarczającej lustracji, rozliczenia współpracowników PRL-owskich służb specjalnych	37	20
Dopuszczenie do nadmiernego wzrostu nierówności społecznych	38	42
Uwłaszczenie nomenklatury, przejmowanie państwowego majątku przez działaczy państwowych i partyjnych	33	22
Brak dekomunizacji i rozliczenia funkcjonariuszy państwowych i partyjnych z okresu PRL-u	27	12
Zbyt duży wpływ Kościoła na sprawy kraju	17	33
Zbyt szybkie tempo i zbyt duży zakres reform gospodarczych	12	18
Zbyt duża zależność od Zachodu	10	21
Rozbitcie i konflikty w ramach obozu solidarnościowego	22	15
Zbytne ograniczenie roli państwa w gospodarce i innych dziedzinach życia	6	3
Inne błędy	1	1
Nie popełniono żadnych poważniejszych błędów	0	2
Trudno powiedzieć	0	2

Kwestie oceny dorobku i błędów III Rzeczypospolitej mają istotne znaczenie dla tożsamości i programu obecnie działających partii politycznych. W elektoratach wszystkich najważniejszych ugrupowań, z wyjątkiem SLD, za największy błąd, jakiego dopuszczono się w okresie przemian, uznano tolerowanie korupcji i nieuczciwości w polityce. Co ciekawe, mimo istniejącego antagonizmu między PO i PiS zwolennicy obu partii dość podobnie identyfikują błędy i zaniechania okresu przemian. Krytykę sympatyków tych partii budzi brak rozliczenia poprzedniego systemu oraz uwłaszczenie PRL-owskiej nomenklatury.

Solidarnościowe korzenie obu ugrupowań sprawiają, że ich elektoraty częściej niż wyborcy SLD i PSL wyrażają żal z powodu rozbicia i konfliktów w łonie obozu solidarnościowego. Potencjalni wyborcy PiS częściej niż zwolennicy PO wśród błędów okresu transformacji wymieniają zbyt daleko idącą prywatyzację polskiej gospodarki oraz zbyt duże tempo i zakres reform ekonomicznych. Z kolei sympatycy PO częściej niż zwolennicy PiS mówią o nadmiernym wpływie Kościoła na sprawy kraju. Zastrzeżenia wyborców PSL dotyczą – poza kwestią niskich standardów etycznych w polskiej polityce – przede wszystkim kształtu ładu społeczno-ekonomicznego: zbyt szybkiego tempa i zakresu reform gospodarczych oraz nadmiernego wzrostu nierówności społecznych. Wokół kwestii społeczno-gospodarczych koncentrują się także zarzuty wysuwane przez zwolenników SLD: do największych błędów, jakie popełniono po roku 1989, zaliczają zbyt duży wzrost nierówności społecznych oraz zbyt daleko idącą prywatyzację polskiej gospodarki. Zdecydowanie częściej niż pozostałe elektoraty krytykują także nadmierny wpływ Kościoła na sprawy kraju.

Tabela 5

Jak Pan(i) sądzi, jakie błędy, zaniechania popełniono w okresie przemian po roku 1989?	Potencjalne elektoraty partyjne			
	PO	PSL	PiS	SLD
	w procentach			
Tolerowanie korupcji, nieuczciwości w polityce	49	46	42	33
Zbyt daleko idąca prywatyzacja polskiej gospodarki, wyprzedaż majątku narodowego za bezcen	24	15	34	43
Brak wystarczającej lustracji, rozliczenia współpracowników PRL-owskich służb specjalnych	30	27	33	13
Dopuszczenie do nadmiernego wzrostu nierówności społecznych	23	41	24	51
Uwłaszczenie nomenklatury, przejmowanie państwowego majątku przez działaczy państwowych i partyjnych	28	22	32	26
Brak dekomunizacji i rozliczenia funkcjonariuszy państwowych i partyjnych z okresu PRL-u	33	14	25	11
Zbyt duży wpływ Kościoła na sprawy kraju	17	9	8	43
Zbyt szybkie tempo i zbyt duży zakres reform gospodarczych	10	39	18	22
Zbyt duża zależność od Zachodu	10	12	12	14
Rozbicie i konflikty w ramach obozu solidarnościowego	16	4	12	5
Zbytne ograniczenie roli państwa w gospodarce i innych dziedzinach życia	4	7	4	8
Inne błędy	2	0	1	0
Nie popełniono żadnych poważniejszych błędów	1	0	1	0
Trudno powiedzieć	8	12	7	5

Dzieje Polski ostatnich stuleci to w dużej mierze historia na ogół nieudanych prób wyzwolenia się spod obcych wpływów i odzyskania niezależności. Przemiany roku 1989 i uznanie dorobku III Rzeczypospolitej sprawiły, że Polacy jako naród mogą czuć się – być może bardziej niż kiedykolwiek wcześniej – podmiotem historii, współtwórcami demokratycznych przemian nie tylko w Polsce, ale także w naszej części Europy. Ich zdaniem działalność „Solidarności” i pontyfikat papieża Jana Pawła II w większym stopniu niż wszystko inne zdecydowały o upadku komunizmu i dalszych losach krajów Europy Środkowo-Wschodniej. W świadomości społecznej mitem założycielskim wolnej Polski są obrady Okrągłego Stołu. Mimo uznania dla polskiego modelu przemian opartego nie na konfrontacji, ale na porozumieniu, w społecznej pamięci nie zatarły się podziały polityczne sprzed roku 1989. W ocenie społecznej wkład obu stron, które przed dwudziestu laty zasiadły do rozmów Okrągłego Stołu, jest nierówny. Twórcami polskiej transformacji pozostają przede wszystkim ludzie „Solidarności” i opozycji demokratycznej.

Wprawdzie demokratyczna Polska nie rozczarowała Polaków, jednak nie wszystko się udało. W ocenie społecznej największym błędem okresu przemian było tolerowanie korupcji i nieuczciwości w życiu politycznym.

Opracowała
Beata ROGUSKA

A N E K S

Tabela 1

		Co, Pana(i) zdaniem, w największym stopniu przyczyniło się do upadku systemu komunistycznego w ZSRR i dawnych krajach bloku wschodniego?								Liczba osób
		Pontyfiikat Jana Pawła II	Polityka Ronalda Reagana, militarna przewaga Stanów Zjednoczonych	Polityka Michaiła Gorbaczowa – pierestrojka w ZSRR	Gospodarcza niewydolność systemu komunistycznego	Ruch "Solidarność" i działania opozycji demokratycznej w PRL	Działania opozycji w innych krajach bloku wschodniego	Coś innego	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	%	%	%	
Ogółem		38	10	25	27	44	9	1	13	1089
Płeć	Mężczyźni	39	11	28	30	49	9	1	8	512
	Kobiety	38	9	23	23	41	10	2	17	577
Wiek	18-24 lata	32	10	16	29	38	14	2	21	160
	25-34	32	6	21	30	38	13	1	18	201
	35-44	36	9	33	30	48	9	2	8	185
	45-54	42	13	29	30	49	4	1	9	158
	55-64	41	13	27	22	49	9	1	8	196
	65 lat i więcej	48	8	27	20	46	7	1	12	189
Miejsce zamieszkania	Wieś	40	9	24	23	40	10	2	15	415
	Miasto do 20 tys.	39	9	27	24	44	12	0	12	147
	20-100 tys.	40	7	21	30	45	9	1	13	209
	101-500 tys.	33	10	29	31	48	8	1	12	173
	501 tys. i więcej mieszk.	40	16	29	32	54	6	2	7	146
Wykształcenie	Podstawowe	36	8	23	22	41	8	2	20	293
	Zasadnicze zawodowe	45	8	24	21	45	8	0	13	274
	Średnie	36	12	28	28	48	12	1	8	369
	Wyższe	38	12	25	42	42	7	2	8	153
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	38	13	22	44	54	2	3	3	80
	Średni personel, technicy	30	7	31	40	51	2	3	7	31
	Pracownicy adm.-biurowi	35	5	38	27	48	12	4	9	87
	Pracownicy usług	30	4	18	31	36	15	3	20	52
	Robotnicy wykwalifikowani	36	12	29	24	40	11	1	15	152
	Robotnicy niewykwalifik.	39	8	33	34	40	6	2	8	62
	Rolnicy	51	14	26	26	41	4	4	4	58
	Pracujący na własny rach.	47	13	24	28	48	2	7	33	33
Bierni zawodowo	Renciści	40	4	18	23	52	10		13	76
	Emeryci	45	11	28	18	50	8	1	11	225
	Uczniowie i studenci	33	9	16	33	41	10	1	21	109
	Bezrobotni	31	11	18	22	38	21		20	65
	Gospodynie domowe i inni	37	10	25	21	36	13	2	20	60
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	42	8	28	34	47	6	2	8	143
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	32	11	32	30	43	12	1	10	88
	sekt. pryw. poza rolnict.	30	10	26	32	45	9	3	14	224
	prywatnym gosp. rolnym	50	10	23	26	42	8		4	54
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	44	9	21	21	42	9	1	17	257
	501-750	37	10	26	27	43	9	2	13	192
	751-1000	38	11	25	23	41	13	1	12	195
	1001-1500	39	6	32	29	55	8		7	183
	Powyżej 1500 zł	34	18	24	37	50	7	2	9	119
Ocena własnych war. mater.	Złe	37	10	25	20	47	9	1	15	234
	Średnie	45	9	24	25	40	8	1	14	413
	Dobre	34	11	27	32	47	10	2	10	442
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	62	11	22	24	51	9	4	1	54
	Raz w tygodniu	45	10	24	22	46	8	1	12	544
	1-2 razy w miesiącu	32	8	29	27	40	14	1	15	179
	Kilka razy w roku	28	10	21	33	44	10	3	17	202
	W ogóle nie uczestniczy	25	13	39	38	45	9		8	109
Poglądy polityczne	Lewica	36	13	36	38	37	13	2	5	160
	Centrum	37	13	27	26	44	9	1	12	356
	Prawica	46	10	25	28	55	11	1	5	370
	Trudno powiedzieć	31	3	15	17	34	4	2	35	203

Tabela 2

		Jak Pan(i) sądzi, czy wydarzenia, jakie miały miejsce w Polsce w 1989 roku, przyczyniły się do upadku komunizmu także w innych krajach bloku wschodniego czy też nie?				Liczba osób
		Bez przemian w Polsce nie doszłoby do upadku komunizmu w innych krajach bloku	Przemiany w Polsce przyspieszyły upadek komunizmu w innych krajach bloku	Przemiany w Polsce nie miały większego wpływu na upadek komunizmu w innych krajach bloku	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		37	44	7	12	1086
Płeć	Mężczyźni	39	47	7	7	510
	Kobiety	35	42	7	16	576
Wiek	18-24 lata	18	55	8	20	158
	25-34	30	45	12	14	200
	35-44	36	52	7	5	185
	45-54	51	37	5	7	158
	55-64	46	40	7	7	196
	65 lat i więcej	40	39	5	16	188
Miejsce zamieszkania	Wieś	31	43	10	16	412
	Miasto do 20 tys.	39	39	6	16	147
	20-100 tys.	38	45	7	10	208
	101-500 tys.	39	50	5	6	173
	501 tys. i więcej mieszk.	48	46	2	4	146
Wykształcenie	Podstawowe	29	41	9	21	292
	Zasadnicze zawodowe	43	38	9	10	273
	Średnie	38	49	5	8	368
	Wyższe	37	51	7	5	153
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	39	55	4	1	80
	Średni personel, technicy	47	46		7	31
	Pracownicy adm.-biurowi	36	53	5	6	87
	Pracownicy usług	30	45	9	15	52
	Robotnicy wykwalifikowani	42	42	9	7	152
	Robotnicy niewykwalifik.	41	38	11	10	61
	Rolnicy	32	40	12	16	57
Pracujący na własny rach.	42	39	8	12	33	
Bierni zawodowo	Renciści	40	28	10	22	76
	Emeryci	43	41	5	11	225
	Uczniowie i studenci	14	65	5	16	109
	Bezrobotni	40	35	8	17	65
	Gospodynie domowe i inni	29	40	14	17	58
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	41	49	6	4	143
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	36	43	10	11	88
	sekt. pryw. poza rolnict.	37	46	7	9	222
	prywatnym gosp. rolnym	32	39	9	21	54
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	32	39	10	19	257
	501-750	29	49	9	13	191
	751-1000	38	46	6	11	194
	1001-1500	42	51	3	4	183
	Powyżej 1500 zł	44	45	6	5	119
Ocena własnych war. mater.	Złe	36	38	8	18	233
	Średnie	36	44	8	12	411
	Dobre	38	48	6	8	442
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	45	39	9	7	54
	Raz w tygodniu	40	41	7	13	542
	1-2 razy w miesiącu	31	51	7	11	179
	Kilka razy w roku	34	46	9	12	202
	W ogóle nie uczestniczy	33	51	5	10	108
Poglądy polityczne	Lewica	41	45	8	6	160
	Centrum	34	47	10	9	354
	Prawica	44	46	5	5	370
	Trudno powiedzieć	25	36	6	33	201

Tabela 3

		O jakim wydarzeniu można powiedzieć, że było najbardziej przełomowe, wyznacza koniec PRL, ustroju komunistycznego w Polsce?			
		Obrady Okrągłego Stołu wiosną 1989 roku	Wybory parlamentarne (tzw. kontraktowe) 4 czerwca 1989 roku	Powołanie rządu Tadeusza Mazowieckiego we wrześniu 1989 roku	Przyjęcie przez Sejm założeń reformy gospodarczej zwanej „planem Balcerowicza” w grudniu 1989 roku
		%	%	%	%
Ogółem		40	6	5	3
Płeć	Mężczyźni	42	7	5	4
	Kobiety	39	5	5	3
Wiek	18-24 lata	30	4		6
	25-34	35	6	5	3
	35-44	33	7	7	5
	45-54	46	6	3	2
	55-64	51	6	5	4
	65 lat i więcej	46	5	7	1
Miejsce zamieszkania	Wieś	40	5	3	3
	Miasto do 20 tys.	37	7	7	4
	20-100 tys.	40	5	4	3
	101-500 tys.	40	7	4	4
	501 tys. i więcej mieszk.	47	6	8	5
Wykształcenie	Podstawowe	36	4	4	4
	Zasadnicze zawodowe	42	5	4	4
	Średnie	43	6	4	2
	Wyższe	40	12	9	4
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	38	14	9	5
	Średni personel, technicy	51		5	
	Pracownicy adm.-biurowi	33	4	8	4
	Pracownicy usług	31	5	6	7
	Robotnicy wykwalifikowani	42	5	4	4
	Robotnicy niewykwalifik.	38	4	2	4
	Rolnicy	39	8	4	
Pracujący na własny rach.	34	9	4		
Bierni zawodowo	Renciści	41	4	6	3
	Emeryci	52	7	5	2
	Uczniowie i studenci	36	5		8
	Bezrobotni	38	3	1	3
	Gospodynie domowe i inni	30	4	6	4
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	46	5	3	3
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	32	4	11	6
	sekt. pryw. poza rolnict.	34	9	5	3
	prywatnym gosp. rolnym	34	10	5	
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	37	3	3	3
	501-750	41	5	6	4
	751-1000	45	6	3	3
	1001-1500	46	8	4	2
	Powyżej 1500 zł	40	10	9	2
Ocena własnych war. mater.	Złe	38	4	3	2
	Średnie	43	5	5	4
	Dobre	40	8	5	3
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	36	4	6	7
	Raz w tygodniu	43	7	4	3
	1-2 razy w miesiącu	39	5	5	4
	Kilka razy w roku	34	4	5	4
	W ogóle nie uczestniczy	42	7	6	2
Poglądy polityczne	Lewica	46	7	5	5
	Centrum	44	3	5	3
	Prawica	44	9	5	4
	Trudno powiedzieć	23	5	2	1

Tabela 3 cd.

		O jakim wydarzeniu można powiedzieć, że było najbardziej przełomowe, wyznacza koniec PRL, ustroju komunistycznego w Polsce?				Liczba osób
		Rozwiązanie PZPR w styczniu 1990 roku	Ustąpienie gen. Wojciecha Jaruzelskiego i wybór Lecha Wałęsy na prezydenta w 1990 roku	Pierwsze całkowite demokratyczne wybory do Sejmu i Senatu w 1991 roku	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		5	15	9	17	1083
Płeć	Mężczyźni	5	16	10	13	511
	Kobiety	5	15	8	20	572
Wiek	18-24 lata	3	23	10	25	159
	25-34	3	19	7	23	199
	35-44	5	21	11	11	185
	45-54	7	11	11	14	157
	55-64	5	10	8	11	195
	65 lat i więcej	7	10	7	17	188
Miejsce zamieszkania	Wieś	5	14	10	20	411
	Miasto do 20 tys.	5	16	5	20	147
	20-100 tys.	3	19	12	13	208
	101-500 tys.	6	17	7	16	172
	501 tys. i więcej mieszk.	4	11	8	10	146
Wykształcenie	Podstawowe	5	14	6	27	292
	Zasadnicze zawodowe	8	16	7	16	272
	Średnie	3	19	11	12	366
	Wyższe	4	9	12	10	153
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	6	8	12	10	80
	Średni personel, technicy	3	15	13	14	31
	Pracownicy adm.-biurowi	1	24	12	15	86
	Pracownicy usług	7	10	10	23	52
	Robotnicy wykwalifikowani	3	15	10	17	152
	Robotnicy niewykwalifik.	10	19	8	16	62
	Rolnicy	13	11	6	19	57
Pracujący na własny rach.	10	22	6	16	31	
Bierni zawodowo	Renciści	5	12	8	20	75
	Emeryci	4	10	7	13	225
	Uczniowie i studenci	2	21	11	18	109
	Bezrobotni	7	18	4	26	64
	Gospodynie domowe i inni	2	27	8	19	60
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	4	15	16	8	143
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	3	23	5	15	88
	sekt. pryw. poza rolnict.	6	15	8	20	221
	prywatnym gosp. rolnym	12	4	10	24	53
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	5	19	8	22	256
	501-750	5	15	6	17	191
	751-1000	6	16	6	15	194
	1001-1500	2	12	17	9	183
	Powyżej 1500 zł	5	17	6	10	118
Ocena własnych war. mater.	Złe	8	18	7	21	231
	Średnie	4	13	8	18	412
	Dobre	4	16	11	13	440
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	5	18	12	12	54
	Raz w tygodniu	4	14	8	17	541
	1-2 razy w miesiącu	7	18	7	14	179
	Kilka razy w roku	5	15	12	21	201
	W ogóle nie uczestniczy	5	17	7	12	108
Poglądy polityczne	Lewica	7	17	6	7	159
	Centrum	4	19	8	14	355
	Prawica	6	12	12	8	369
	Trudno powiedzieć	4	14	7	44	200

Tabela 4

		Jak Pan(i) ocenia rolę, jaką odegrał w przemianach ustrojowych w Polsce Jacek Kuroń?					Liczba osób
		Źle	Niejednoznacznie	Dobrze	Nie znam tej osoby	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		2	9	79	4	6	1085
Płeć	Mężczyźni	1	10	81	3	5	511
	Kobiety	2	8	78	5	7	574
Wiek	18-24 lata	1	11	60	19	8	159
	25-34	1	16	74	0	8	200
	35-44	1	6	91	1	2	184
	45-54	3	6	85	2	4	158
	55-64	1	6	86	1	5	195
	65 lat i więcej	3	9	78	2	8	189
Miejsce zamieszkania	Wieś	2	10	75	5	8	413
	Miasto do 20 tys.	1	9	77	4	9	145
	20-100 tys.	2	10	82	4	3	209
	101-500 tys.	2	12	81	2	3	172
	501 tys. i więcej mieszk.	1	5	89	1	4	146
Wykształcenie	Podstawowe	2	8	72	8	10	291
	Zasadnicze zawodowe	1	9	83	3	4	274
	Średnie	2	11	80	3	5	367
	Wyższe	3	8	88		2	153
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	1	5	93		1	79
	Średni personel, technicy		8	92			31
	Pracownicy adm.-biurowi	3	7	86		5	86
	Pracownicy usług	2	12	78	2	6	52
	Robotnicy wykwalifikowani		13	79	2	5	151
	Robotnicy niewykwalifik.	1	14	75	5	5	62
	Rolnicy	2	11	76	8	4	58
	Pracujący na własny rach.		7	85		8	33
Bierni zawodowo	Renciści	5	7	73	1	14	76
	Emeryci	3	9	81	1	6	225
	Uczniowie i studenci	1	10	66	19	4	108
	Bezrobotni	1	8	79	5	8	65
		Gospodynie domowe i inni		6	82	5	8
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	1	6	88	2	2	140
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	3	12	81	1	3	88
	sekt. pryw. poza rolnict.	1	11	81	1	6	224
	prywatnym gosp. rolnym	2	14	73	5	6	54
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	2	6	77	7	7	257
	501-750	2	13	76	3	6	191
	751-1000	1	10	82	3	4	195
	1001-1500	1	7	87	2	3	182
	Powyżej 1500 zł	1	11	87	1	1	119
Ocena własnych war. mater.	Źłe	2	10	77	5	6	234
	Średnie	2	10	78	3	6	413
	Dobre	1	8	82	4	5	438
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	2	9	84		4	52
	Raz w tygodniu	1	9	80	4	6	543
	1-2 razy w miesiącu	3	9	77	4	6	179
	Kilka razy w roku	1	10	78	4	6	201
	W ogóle nie uczestniczy	2	9	80	5	4	109
Poglądy polityczne	Lewica	1	9	85	3	2	159
	Centrum	1	8	86	1	4	354
	Prawica	4	10	82	2	3	370
	Trudno powiedzieć	1	10	58	13	18	201

Tabela 5

		Jak Pan(i) ocenia rolę, jaką odegrał w przemianach ustrojowych w Polsce Lech Wałęsa?					Liczba osób
		Źle	Niejednoznacznie	Dobrze	Nie znam tej osoby	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		8	10	79	0	3	1085
Płeć	Mężczyźni	6	10	82		3	511
	Kobiety	9	10	78	0	3	574
Wiek	18-24 lata	5	6	83	1	5	159
	25-34	5	11	83		1	200
	35-44	6	6	85		3	184
	45-54	7	9	79	0	4	158
	55-64	11	11	77		2	195
	65 lat i więcej	11	13	71	1	5	189
Miejsce zamieszkania	Wieś	9	12	75	0	4	413
	Miasto do 20 tys.	8	9	77	1	5	145
	20-100 tys.	7	7	85		1	209
	101-500 tys.	7	13	78	0	2	172
	501 tys. i więcej mieszk.	3	5	90		2	146
Wykształcenie	Podstawowe	13	9	73	0	5	291
	Zasadnicze zawodowe	9	11	76		4	274
	Średnie	4	11	83	0	2	367
	Wyższe	4	6	90		1	153
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	5	4	91			79
	Średni personel, technicy	2	3	95			31
	Pracownicy adm.-biurowi	3	7	87		3	86
	Pracownicy usług	3	12	76	2	7	52
	Robotnicy wykwalifikowani	4	10	83		3	151
	Robotnicy niewykwalifik.	12	13	74		1	62
	Rolnicy	6	16	76	2		58
	Pracujący na własny rach.		12	85		3	33
Bierni zawodowo	Renciści	16	13	64		7	76
	Emeryci	11	12	74		3	225
	Uczniowie i studenci	6	3	86		4	108
	Bezrobotni	12	11	74	1	2	65
	Gospodynie domowe i inni	9	7	80		4	60
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	5	5	86		4	140
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	2	7	88		3	88
	sekt. pryw. poza rolnict.	5	10	83	0	1	224
	prywatnym gosp. rolnym	6	21	70		2	54
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	12	12	72	0	4	257
	501-750	7	10	79		3	191
	751-1000	7	8	80		4	195
	1001-1500	3	8	87		2	182
	Powyżej 1500 zł	8	6	85			119
Ocena własnych war. mater.	Źłe	11	13	71	0	5	234
	Średnie	8	12	77	0	3	413
	Dobre	5	6	86	0	2	438
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	20	13	65		2	52
	Raz w tygodniu	8	10	79	0	3	543
	1-2 razy w miesiącu	6	11	79		3	178
	Kilka razy w roku	5	7	84		4	202
	W ogóle nie uczestniczy	7	9	80	1	2	109
Poglądy polityczne	Lewica	7	8	83		2	159
	Centrum	4	12	83		1	356
	Prawica	9	6	83	0	2	369
	Trudno powiedzieć	12	12	64	1	11	201

Tabela 6

		Jak Pan(i) ocenia rolę, jaką odegrał w przemianach ustrojowych w Polsce Tadeusz Mazowiecki?					Liczba osób
		Źle	Niejednoznacznie	Dobrze	Nie znam tej osoby	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		7	13	67	5	7	1084
Płeć	Mężczyźni	6	15	70	3	6	511
	Kobiety	7	12	66	8	7	573
Wiek	18-24 lata	4	13	51	21	12	159
	25-34	7	20	59	6	9	200
	35-44	8	11	76	2	3	184
	45-54	6	13	74	2	5	158
	55-64	8	10	74	2	6	195
	65 lat i więcej	8	13	71	1	6	188
Miejsce zamieszkania	Wieś	9	16	60	6	9	412
	Miasto do 20 tys.	6	15	64	7	9	145
	20-100 tys.	6	11	73	6	4	209
	101-500 tys.	7	16	68	5	4	172
	501 tys. i więcej mieszk.	2	7	83	1	6	146
Wykształcenie	Podstawowe	9	14	55	11	10	291
	Zasadnicze zawodowe	8	15	66	6	6	274
	Średnie	6	14	71	3	6	367
	Wyższe	4	7	85	1	3	153
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	5	3	87	1	3	79
	Średni personel, technicy	3	10	87			31
	Pracownicy adm.-biurowi	5	12	77	1	5	86
	Pracownicy usług	9	10	61	7	12	52
	Robotnicy wykwalifikowani	6	17	67	3	7	151
	Robotnicy niewykwalifik.	3	17	64	11	5	62
	Rolnicy	9	23	53	11	4	57
	Pracujący na własny rach.		20	72		8	33
Bierni zawodowo	Renciści	12	12	57	8	11	76
	Emeryci	8	14	72	0	6	225
	Uczniowie i studenci	2	14	55	20	8	108
	Bezrobotni	9	15	64	8	4	65
		Gospodynie domowe i inni	17	3	63	5	12
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	5	7	80	5	4	140
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	5	13	70	4	6	88
	sekt. pryw. poza rolnict.	6	16	66	3	9	224
	prywatnym gosp. rolnym	11	30	45	8	6	54
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	9	13	58	11	9	257
	501-750	7	15	68	3	7	191
	751-1000	7	14	68	5	5	195
	1001-1500	6	8	80	2	3	182
	Powyżej 1500 zł	4	10	82	1	3	119
Ocena własnych war. mater.	Źłe	9	13	64	6	7	233
	Średnie	9	15	65	5	7	413
	Dobre	4	12	72	5	7	438
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	9	15	67	3	6	52
	Raz w tygodniu	6	14	66	6	8	543
	1-2 razy w miesiącu	11	10	70	5	4	178
	Kilka razy w roku	5	16	65	7	7	202
	W ogóle nie uczestniczy	6	9	78	3	4	108
Poglądy polityczne	Lewica	6	10	76	5	3	159
	Centrum	8	16	68	4	4	356
	Prawica	7	12	76	2	3	369
	Trudno powiedzieć	6	13	45	14	22	200

Tabela 7

		Jak Pan(i) ocenia rolę, jaką odegrał w przemianach ustrojowych w Polsce Bronisław Geremek?					Liczba osób
		Źle	Niejednoznacznie	Dobrze	Nie znam tej osoby	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		6	14	64	8	8	1086
Płeć	Mężczyźni	5	15	68	5	6	511
	Kobiety	7	13	60	10	9	575
Wiek	18-24 lata	7	22	39	23	10	160
	25-34	9	18	59	5	10	200
	35-44	5	12	74	6	4	184
	45-54	6	13	69	6	6	158
	55-64	5	11	75	3	6	195
	65 lat i więcej	7	12	65	6	10	189
Miejsce zamieszkania	Wieś	8	13	60	10	10	413
	Miasto do 20 tys.	3	16	61	8	12	146
	20-100 tys.	5	15	68	8	4	209
	101-500 tys.	11	22	57	5	5	172
	501 tys. i więcej mieszk.	2	7	81	5	5	146
Wykształcenie	Podstawowe	7	14	51	15	13	291
	Zasadnicze zawodowe	7	17	60	9	7	274
	Średnie	6	13	70	5	6	368
	Wyższe	4	14	80		2	153
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	1	11	87		1	79
	Średni personel, technicy	3	9	88			31
	Pracownicy adm.-biurowi	2	13	79		6	86
	Pracownicy usług	10	15	56	9	10	52
	Robotnicy wykwalifikowani	9	14	64	6	8	151
	Robotnicy niewykwalifik.	3	20	60	8	9	62
	Rolnicy	7	13	49	19	13	58
Pracujący na własny rach.	3	11	74		12	33	
Bierni zawodowo	Renciści	8	13	57	6	16	76
	Emeryci	6	12	71	4	6	225
	Uczniowie i studenci	5	20	46	22	7	109
	Bezrobotni	12	16	52	14	5	65
	Gospodynie domowe i inni	14	19	44	14	9	60
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	3	10	78	5	4	140
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	6	17	66	7	4	88
	sekt. pryw. poza rolnict.	6	14	69	3	9	224
	prywatnym gosp. rolnym	14	16	43	15	12	54
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	11	14	50	14	11	257
	501-750	7	17	64	7	6	191
	751-1000	3	15	66	8	8	195
	1001-1500	5	10	77	3	5	182
	Powyżej 1500 zł	4	12	80		3	119
Ocena własnych war. mater.	Źłe	8	13	59	10	10	234
	Średnie	8	17	58	9	8	413
	Dobre	4	12	72	6	6	440
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	9	12	69	5	6	52
	Raz w tygodniu	5	14	65	7	9	543
	1-2 razy w miesiącu	10	14	62	7	7	179
	Kilka razy w roku	6	17	59	12	6	202
	W ogóle nie uczestniczy	6	14	67	6	7	109
Poglądy polityczne	Lewica	6	14	67	8	5	159
	Centrum	6	16	67	5	6	356
	Prawica	8	12	72	4	3	370
	Trudno powiedzieć	4	15	39	21	21	201

Tabela 8

		Jak Pan(i) ocenia rolę, jaką odegrał w przemianach ustrojowych w Polsce Aleksander Kwaśniewski?					Liczba osób
		Źle	Niejednoznacznie	Dobrze	Nie znam tej osoby	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		11	20	63	0	5	1084
Płeć	Mężczyźni	12	19	65		4	511
	Kobiety	11	21	62	1	6	573
Wiek	18-24 lata	13	17	64		6	159
	25-34	7	23	65		5	200
	35-44	10	16	71		4	184
	45-54	13	22	62	1	3	158
	55-64	11	21	64		4	194
	65 lat i więcej	14	20	57	1	8	189
Miejsce zamieszkania	Wieś	10	19	65	0	5	413
	Miasto do 20 tys.	9	14	66	1	10	145
	20-100 tys.	9	18	69		3	209
	101-500 tys.	17	27	53	0	3	171
	501 tys. i więcej mieszk.	13	22	62		3	146
Wykształcenie	Podstawowe	10	21	58	1	9	291
	Zasadnicze zawodowe	8	18	72		3	274
	Średnie	14	20	62	0	4	366
	Wyższe	12	21	64		3	153
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	17	19	61		3	79
	Średni personel, technicy	3	25	73			31
	Pracownicy adm.-biurowi	12	17	67		3	86
	Pracownicy usług	20	18	52		10	52
	Robotnicy wykwalifikowani	8	19	70		3	151
	Robotnicy niewykwalifik.	5	23	69	1	1	62
	Rolnicy	4	23	68	2	4	58
Pracujący na własny rach.	7	28	58		6	33	
Bierni zawodowo	Renciści	22	15	51		12	76
	Emeryci	12	20	62	0	6	224
	Uczniowie i studenci	13	22	62		3	108
	Bezrobotni	8	18	66	1	7	65
	Gospodynie domowe i inni	8	18	68		6	60
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	13	16	67	1	3	140
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	13	18	66		3	88
	sekt. pryw. poza rolnict.	9	21	66		5	224
	prywatnym gosp. rolnym	2	27	67		4	54
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	9	21	64		6	257
	501-750	9	24	61		6	191
	751-1000	12	17	64	1	5	194
	1001-1500	13	15	67		5	182
	Powyżej 1500 zł	15	22	63			119
Ocena własnych war. mater.	Źłe	10	18	66	0	6	233
	Średnie	10	22	62	0	6	413
	Dobre	13	19	64	0	3	438
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	32	20	46	2		52
	Raz w tygodniu	10	22	62	0	6	542
	1-2 razy w miesiącu	9	20	67		4	178
	Kilka razy w roku	8	18	68		6	202
	W ogóle nie uczestniczy	15	14	65	2	5	109
Poglądy polityczne	Lewica	3	12	82	1	2	159
	Centrum	9	21	66	0	3	355
	Prawica	19	23	56		2	369
	Trudno powiedzieć	6	18	60	1	15	201

Tabela 9

		Jak Pan(i) ocenia rolę, jaką odegrał w przemianach ustrojowych w Polsce prymas Józef Glemp?					Liczba osób
		Źle	Niejednoznacznie	Dobrze	Nie znam tej osoby	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		7	21	62	2	8	1084
Płeć	Mężczyźni	8	23	61	2	7	511
	Kobiety	6	20	63	3	8	573
Wiek	18-24 lata	7	23	49	11	10	159
	25-34	9	26	54	2	10	200
	35-44	6	20	68		6	184
	45-54	3	23	66	1	7	158
	55-64	7	19	68	0	6	194
	65 lat i więcej	7	19	66	1	8	189
Miejsce zamieszkania	Wieś	6	20	62	2	10	413
	Miasto do 20 tys.	5	19	60	3	12	144
	20-100 tys.	5	23	65	3	5	209
	101-500 tys.	10	24	58	1	6	172
	501 tys. i więcej mieszk.	8	21	64	1	5	146
Wykształcenie	Podstawowe	4	18	61	6	11	290
	Zasadnicze zawodowe	9	17	66	1	8	274
	Średnie	7	24	61	2	7	367
	Wyższe	8	28	60	0	4	153
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	6	23	66	1	4	79
	Średni personel, technicy	19	35	45			31
	Pracownicy adm.-biurowi	8	25	61	1	6	86
	Pracownicy usług	3	17	68	3	8	52
	Robotnicy wykwalifikowani	8	22	60		10	151
	Robotnicy niewykwalifik.	7	22	64	2	5	62
	Rolnicy	7	21	53	8	11	58
	Pracujący na własny rach.	6	13	71		10	33
Bierni zawodowo	Renciści	6	21	62		11	75
	Emeryci	7	17	69	0	7	225
	Uczniowie i studenci	5	23	51	12	8	108
	Bezrobotni	6	25	57	3	10	65
	Gospodynie domowe i inni	4	20	66	3	8	60
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	5	25	64	0	6	140
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	7	31	58	1	3	88
	sekt. pryw. poza rolnict.	7	19	62	1	11	224
	prywatnym gosp. rolnym	9	29	47	5	10	54
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	6	18	62	4	10	257
	501-750	4	27	60	2	7	191
	751-1000	8	18	65	2	8	194
	1001-1500	6	22	68		4	182
	Powyżej 1500 zł	10	19	65	1	4	119
Ocena własnych war. mater.	Źłe	7	23	59	3	9	234
	Średnie	5	25	61	1	8	413
	Dobre	8	17	65	3	7	437
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	2	11	85		2	51
	Raz w tygodniu	6	18	67	2	8	543
	1-2 razy w miesiącu	4	27	58	2	10	178
	Kilka razy w roku	9	29	51	4	8	202
	W ogóle nie uczestniczy	15	23	54	3	6	109
Poglądy polityczne	Lewica	11	23	59	2	5	159
	Centrum	7	25	62	1	6	356
	Prawica	5	18	73	1	3	368
	Trudno powiedzieć	7	19	43	9	21	201

Tabela 10

		Jak Pan(i) ocenia rolę, jaką odegrał w przemianach ustrojowych w Polsce Adam Michnik?					Liczba osób
		Źle	Niejednoznacznie	Dobrze	Nie znam tej osoby	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		10	20	49	12	9	1085
Płeć	Mężczyźni	10	20	54	8	7	511
	Kobiety	9	20	44	15	11	574
Wiek	18-24 lata	12	18	30	27	13	159
	25-34	8	29	41	13	8	200
	35-44	5	21	59	7	7	184
	45-54	13	18	54	8	6	158
	55-64	10	15	59	7	8	195
	65 lat i więcej	11	17	48	10	13	189
Miejsce zamieszkania	Wieś	10	20	39	19	12	413
	Miasto do 20 tys.	6	24	48	10	12	145
	20-100 tys.	9	23	52	10	6	209
	101-500 tys.	13	17	57	6	6	172
	501 tys. i więcej mieszk.	10	15	64	4	8	146
Wykształcenie	Podstawowe	10	20	36	21	14	291
	Zasadnicze zawodowe	10	22	48	13	7	274
	Średnie	10	21	51	8	10	367
	Wyższe	9	14	69	4	4	153
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	9	11	72	3	6	79
	Średni personel, technicy	3	20	66	2	9	31
	Pracownicy adm.-biurowi	11	19	56	5	9	86
	Pracownicy usług	18	21	40	9	12	52
	Robotnicy wykwalifikowani	6	27	51	9	7	151
	Robotnicy niewykwalifik.	9	21	45	18	7	62
	Rolnicy	2	26	34	32	7	58
	Pracujący na własny rach.	7	24	57	4	8	33
Bierni zawodowo	Renciści	12	14	40	17	16	76
	Emeryci	12	16	54	7	10	225
	Uczniowie i studenci	10	17	36	27	10	108
	Bezrobotni	10	25	45	11	9	65
		Gospodynie domowe i inni	12	30	31	15	12
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	7	14	64	8	7	140
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	10	25	47	9	8	88
	sekt. pryw. poza rolnict.	9	25	51	7	8	224
	prywatnym gosp. rolnym	4	28	32	27	10	54
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	9	19	39	19	13	257
	501-750	10	24	47	10	9	191
	751-1000	9	21	47	15	9	195
	1001-1500	10	19	62	4	5	182
	Powyżej 1500 zł	11	17	64	4	4	119
Ocena własnych war. mater.	Źłe	12	18	43	16	11	234
	Średnie	9	22	46	13	11	413
	Dobre	9	19	55	9	7	438
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	14	24	46	9	7	52
	Raz w tygodniu	10	21	47	12	10	543
	1-2 razy w miesiącu	10	17	54	9	9	178
	Kilka razy w roku	8	23	45	14	9	202
	W ogóle nie uczestniczy	9	15	57	11	7	109
Poglądy polityczne	Lewica	5	17	60	12	5	159
	Centrum	9	22	52	10	7	356
	Prawica	14	22	55	5	4	369
	Trudno powiedzieć	7	15	24	29	26	201

Tabela 11

		Jak Pan(i) ocenia rolę, jaką odegrał w przemianach ustrojowych w Polsce Leszek Balcerowicz?					Liczba osób
		Źle	Niejednoznacznie	Dobrze	Nie znam tej osoby	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		19	20	49	4	8	1085
Płeć	Mężczyźni	20	20	52	2	6	511
	Kobiety	18	21	47	5	9	574
Wiek	18-24 lata	10	29	41	11	10	159
	25-34	20	21	47	4	8	200
	35-44	18	23	54	1	4	184
	45-54	17	17	57	3	7	158
	55-64	22	18	51	1	8	195
	65 lat i więcej	24	17	44	3	12	189
Miejsce zamieszkania	Wieś	24	22	39	5	9	413
	Miasto do 20 tys.	16	18	49	6	11	145
	20-100 tys.	19	21	50	3	7	209
	101-500 tys.	17	26	51	2	4	172
	501 tys. i więcej mieszk.	8	12	72		7	146
Wykształcenie	Podstawowe	21	22	37	7	13	291
	Zasadnicze zawodowe	24	20	46	4	7	274
	Średnie	18	22	51	3	7	367
	Wyższe	8	14	74		3	153
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	7	10	80		4	79
	Średni personel, technicy	14	21	65			31
	Pracownicy adm.-biurowi	17	17	62		4	86
	Pracownicy usług	23	25	41	4	6	52
	Robotnicy wykwalifikowani	19	24	46	3	9	151
	Robotnicy niewykwalifik.	14	32	44	5	6	62
	Rolnicy	34	20	29	13	4	58
	Pracujący na własny rach.	14	11	67	4	5	33
Bierni zawodowo	Renciści	21	15	40	6	18	76
	Emeryci	25	18	47	1	10	225
	Uczniowie i studenci	10	27	47	10	6	108
	Bezrobotni	29	18	41	3	9	65
	Gospodynie domowe i inni	13	27	41	3	15	60
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	12	25	56	2	4	140
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	18	21	52	1	8	88
	sekt. pryw. poza rolnict.	15	18	58	3	6	224
	prywatnym gosp. rolnym	38	20	27	9	6	54
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	24	24	35	6	10	257
	501-750	27	18	44	2	9	191
	751-1000	13	23	50	4	10	195
	1001-1500	16	18	62	1	3	182
	Powyżej 1500 zł	11	13	73		3	119
Ocena własnych war. mater.	Źłe	25	20	39	5	11	234
	Średnie	22	22	45	4	8	413
	Dobre	13	20	58	3	7	438
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	19	13	58	2	8	52
	Raz w tygodniu	19	20	47	4	10	543
	1-2 razy w miesiącu	18	28	45	3	6	178
	Kilka razy w roku	20	19	49	5	7	202
	W ogóle nie uczestniczy	15	16	60	5	4	109
Poglądy polityczne	Lewica	22	21	51	2	4	159
	Centrum	20	23	50	2	5	356
	Prawica	18	16	60	2	4	369
	Trudno powiedzieć	15	25	26	11	23	201

Tabela 12

		Jak Pan(i) ocenia rolę, jaką odegrał w przemianach ustrojowych w Polsce Wojciech Jaruzelski?					Liczba osób
		Źle	Niejednoznacznie	Dobrze	Nie znam tej osoby	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		32	24	35	2	7	1084
Płeć	Mężczyźni	36	23	34	1	6	511
	Kobiety	29	24	35	2	8	573
Wiek	18-24 lata	25	26	28	9	12	159
	25-34	33	28	29	0	9	200
	35-44	36	19	40		5	184
	45-54	40	23	31	1	5	158
	55-64	33	22	40		5	195
	65 lat i więcej	27	23	40	1	9	188
Miejsce zamieszkania	Wieś	27	24	37	2	10	413
	Miasto do 20 tys.	30	25	32	2	11	145
	20-100 tys.	34	22	36	2	5	209
	101-500 tys.	35	32	28	0	4	172
	501 tys. i więcej mieszk.	45	14	36		5	145
Wykształcenie	Podstawowe	25	23	38	3	10	291
	Zasadnicze zawodowe	32	22	37	2	7	274
	Średnie	37	24	32	1	7	366
	Wyższe	38	25	33		5	153
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	44	18	35		4	79
	Średni personel, technicy	39	25	35			31
	Pracownicy adm.-biurowi	39	24	31		5	85
	Pracownicy usług	43	17	25	5	10	52
	Robotnicy wykwalifikowani	26	30	35	1	8	151
	Robotnicy niewykwalifik.	25	27	37	3	7	62
	Rolnicy	14	29	49	4	5	58
	Pracujący na własny rach.	49	14	26		12	33
Bierni zawodowo	Renciści	40	24	23		13	76
	Emeryci	27	21	45		6	225
	Uczniowie i studenci	31	27	25	10	8	108
	Bezrobotni	26	24	38		12	65
		Gospodynie domowe i inni	45	17	28		9
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	37	26	30	1	6	140
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	36	26	31	1	6	88
	sekt. pryw. poza rolnict.	32	20	39	1	8	224
	prywatnym gosp. rolnym	16	32	44	2	5	54
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	31	20	36	4	9	257
	501-750	34	29	29		8	191
	751-1000	32	21	39	2	7	195
	1001-1500	29	26	40	1	4	181
	Powyżej 1500 zł	38	25	34		3	119
Ocena własnych war. mater.	Źłe	29	21	40	2	8	233
	Średnie	34	25	31	2	9	413
	Dobre	33	24	35	2	6	438
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	33	27	38		2	52
	Raz w tygodniu	34	23	34	2	7	543
	1-2 razy w miesiącu	30	24	35	2	9	177
	Kilka razy w roku	30	23	36	1	9	202
	W ogóle nie uczestniczy	31	27	36	2	5	109
Poglądy polityczne	Lewica	18	22	55	1	4	159
	Centrum	28	27	40	1	5	356
	Prawica	50	23	25	0	2	368
	Trudno powiedzieć	20	21	29	6	24	201

Tabela 13

		Jak Pan(i) ocenia rolę, jaką odegrał w przemianach ustrojowych w Polsce Mieczysław Rakowski?					Liczba osób
		Źle	Niejednoznacznie	Dobrze	Nie znam tej osoby	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		28	23	20	20	9	1084
Płeć	Mężczyźni	31	23	20	19	7	510
	Kobiety	24	23	21	22	10	574
Wiek	18-24 lata	6	16	10	59	10	158
	25-34	20	26	14	29	11	200
	35-44	34	22	23	11	9	184
	45-54	35	30	20	9	7	158
	55-64	37	23	24	9	7	195
	65 lat i więcej	31	20	30	9	10	189
Miejsce zamieszkania	Wieś	27	22	17	24	11	413
	Miasto do 20 tys.	23	22	23	20	12	145
	20-100 tys.	29	24	20	20	7	208
	101-500 tys.	27	31	20	17	6	172
	501 tys. i więcej mieszk.	32	17	29	15	7	146
Wykształcenie	Podstawowe	24	21	15	30	10	291
	Zasadnicze zawodowe	27	25	18	20	10	274
	Średnie	30	22	23	17	9	367
	Wyższe	30	25	29	12	4	153
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	40	23	25	10	2	79
	Średni personel, technicy	42	15	32	11		31
	Pracownicy adm.-biurowi	30	31	23	9	7	86
	Pracownicy usług	23	25	18	24	10	52
	Robotnicy wykwalifikowani	28	23	24	16	9	151
	Robotnicy niewykwalifik.	25	26	17	21	11	61
	Rolnicy	27	24	5	37	7	58
	Pracujący na własny rach.	23	31	26	4	18	33
Bierni zawodowo	Renciści	38	22	12	16	12	76
	Emeryci	33	18	32	8	9	225
	Uczniowie i studenci	9	15	6	62	9	108
	Bezrobotni	16	38	12	25	10	65
	Gospodynie domowe i inni	23	20	15	28	14	60
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	34	28	21	9	8	140
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	29	29	21	15	6	87
	sekt. pryw. poza rolnict.	27	21	24	18	9	224
	prywatnym gosp. rolnym	24	30	4	34	8	54
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	24	21	14	31	10	256
	501-750	31	26	17	16	9	191
	751-1000	28	22	19	21	9	195
	1001-1500	32	20	31	11	6	182
	Powyżej 1500 zł	27	28	26	13	5	119
Ocena własnych war. mater.	Źłe	26	26	13	21	13	234
	Średnie	29	20	23	18	9	412
	Dobre	27	24	21	22	7	438
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	35	28	18	16	2	52
	Raz w tygodniu	29	22	19	19	10	543
	1-2 razy w miesiącu	28	20	24	21	7	178
	Kilka razy w roku	21	27	20	24	7	202
	W ogóle nie uczestniczy	27	22	22	19	10	108
Poglądy polityczne	Lewica	20	22	36	18	5	158
	Centrum	26	29	22	16	7	356
	Prawica	42	20	19	14	5	369
	Trudno powiedzieć	11	17	8	40	24	201

Tabela 14

		Jak Pan(i) ocenia rolę, jaką odegrał w przemianach ustrojowych w Polsce Czesław Kiszczak?					Liczba osób
		Źle	Niejednoznacznie	Dobrze	Nie znam tej osoby	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		45	20	9	18	8	1084
Płeć	Mężczyźni	50	18	11	14	7	511
	Kobiety	41	21	8	21	10	573
Wiek	18-24 lata	13	19	7	52	9	159
	25-34	32	27	9	25	8	200
	35-44	53	21	13	7	6	184
	45-54	56	16	10	9	10	157
	55-64	57	18	9	6	8	195
	65 lat i więcej	56	15	9	11	10	189
Miejsce zamieszkania	Wieś	41	20	11	19	9	412
	Miasto do 20 tys.	42	20	9	18	11	145
	20-100 tys.	49	16	11	17	7	209
	101-500 tys.	42	26	6	20	6	172
	501 tys. i więcej mieszk.	57	17	7	12	7	146
Wykształcenie	Podstawowe	36	16	8	30	10	291
	Zasadnicze zawodowe	49	19	8	16	8	273
	Średnie	47	21	11	13	8	367
	Wyższe	51	23	11	9	6	153
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	55	24	11	6	5	79
	Średni personel, technicy	51	26	16		6	31
	Pracownicy adm.-biurowi	48	27	12	6	7	86
	Pracownicy usług	45	13	5	24	12	52
	Robotnicy wykwalifikowani	45	22	10	13	10	151
	Robotnicy niewykwalifik.	39	16	14	23	7	62
	Rolnicy	39	18	12	26	6	57
	Pracujący na własny rach.	55	30	6	7	3	33
Bierni zawodowo	Renciści	51	14	6	14	14	76
	Emeryci	57	16	10	8	9	225
	Uczniowie i studenci	17	18	5	52	7	108
	Bezrobotni	41	19	10	21	8	65
	Gospodynie domowe i inni	30	21	8	33	8	60
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	49	22	12	9	9	140
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	46	26	8	14	6	88
	sekt. pryw. poza rolnict.	46	22	11	14	8	224
	prywatnym gosp. rolnym	37	23	11	21	8	53
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	39	16	13	23	10	256
	501-750	47	22	8	14	10	191
	751-1000	45	22	8	18	7	195
	1001-1500	56	19	8	11	5	182
	Powyżej 1500 zł	49	21	13	13	5	119
Ocena własnych war. mater.	Źłe	42	17	11	20	10	234
	Średnie	46	19	10	17	9	411
	Dobre	46	22	8	18	6	438
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	55	26		14	5	52
	Raz w tygodniu	47	19	9	16	9	543
	1-2 razy w miesiącu	44	19	11	17	8	177
	Kilka razy w roku	40	18	10	25	7	202
	W ogóle nie uczestniczy	42	22	10	18	8	109
Poglądy polityczne	Lewica	43	22	12	17	6	159
	Centrum	41	24	15	15	6	356
	Prawica	62	17	6	10	5	369
	Trudno powiedzieć	23	14	3	38	21	200

Tabela 15

		Jak Pan(i) sądzi, jakie błędy, zaniechania popełniono w okresie przemian po roku 1989?						
		Brak wystarczającej lustracji, rozliczenia współpracowników PRL-owskich służb specjalnych	Brak dekomunizacji i rozliczenia funkcjonariuszy państwowych i partyjnych z okresu PRL-u	Uwłaszczenie nomenklatury, przejmowanie majątku przez działaczy państwowych i partyjnych	Zbyt szybkie tempo i zbyt duży zakres reform gospodarczych	Zbytne ograniczenie roli państwa w gospodarce i innych dziedzinach życia	Dopuszczenie do nadmiernego wzrostu nierówności społecznych	Tolerowanie korupcji, nieuczciwości w polityce
		%	%	%	%	%	%	
Ogółem		26	20	21	14	5	25	44
Płeć	Mężczyźni	25	23	26	16	4	27	47
	Kobiety	27	16	18	13	5	22	43
Wiek	18-24 lata	20	16	15	15	5	19	44
	25-34	22	17	16	16	6	22	49
	35-44	29	25	21	14	1	24	48
	45-54	33	28	30	13	5	27	48
	55-64	27	17	27	14	5	32	46
	65 lat i więcej	25	16	20	12	7	24	32
Miejsce zamieszkania	Wieś	24	16	16	16	5	21	39
	Miasto do 20 tys.	24	18	19	11	5	26	43
	20-100 tys.	25	20	25	16	6	25	47
	101-500 tys.	26	21	21	14	5	24	51
	501 tys. i więcej mieszk.	35	29	34	9	2	32	51
Wykształcenie	Podstawowe	22	10	14	15	4	18	37
	Zasadnicze zawodowe	28	23	19	16	6	27	41
	Średnie	27	24	21	13	4	27	50
	Wyższe	28	22	39	12	5	29	53
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	36	22	43	8		29	57
	Średni personel, technicy	48	24	39	10	8	22	41
	Pracownicy adm.-biurowi	29	14	23	11	5	24	59
	Pracownicy usług	24	29	28	12	8	14	39
	Robotnicy wykwalifikowani	23	22	18	19	2	28	38
	Robotnicy niewykwalifik.	29	23	8	14	10	31	37
	Rolnicy	16	17	12	22	3	21	37
	Pracujący na własny rach.	27	17	30	8	5	21	54
Bierni zawodowo	Renciści	20	17	18	12		24	53
	Emeryci	24	16	22	15	8	28	38
	Uczniowie i studenci	26	22	17	11	6	16	46
	Bezrobotni	24	19	19	16	4	29	47
	Gospodynie domowe i inni	29	21	15	13	2	18	50
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	34	27	27	13	3	28	48
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	29	22	26	14	7	23	43
	sekt. pryw. poza rolnict.	24	19	23	15	3	25	46
	prywatnym gosp. rolnym	15	15	16	20	6	21	34
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	26	16	16	15	4	21	47
	501-750	26	22	15	15	5	30	43
	751-1000	26	17	17	14	5	24	45
	1001-1500	24	21	32	17	3	28	42
	Powyżej 1500 zł	28	24	33	12	5	26	47
Ocena własnych war. mater.	Złe	25	13	17	12	3	29	41
	Średnie	25	20	21	15	7	26	42
	Dobre	27	22	24	14	3	21	49
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	24	32	23	20	8	32	51
	Raz w tygodniu	27	19	21	14	6	23	44
	1-2 razy w miesiącu	26	22	21	16	4	26	45
	Kilka razy w roku	24	18	17	14	1	24	44
	W ogóle nie uczestniczy	25	17	31	11	3	29	45
Poglądy polityczne	Lewica	18	16	24	20	6	38	45
	Centrum	27	14	19	16	5	27	49
	Prawica	36	31	29	10	5	21	47
	Trudno powiedzieć	13	10	10	14	2	17	31

Tabela 15 cd.

		Jak Pan(i) sądzi, jakie błędy, zaniechania popełniono w okresie przemian po roku 1989?							Liczba osób
		Zbyt duża zależność od Zachodu	Rozbicie i konflikty w ramach obozu solidarnościowego	Zbyt daleko idąca prywatyzacja polskiej gospodarki, wyprzedaż majątku narodowego za bezcen	Zbyt duży wpływ Kościoła na sprawę kraju	Inne błędy	Nie popełniono żadnych poważniejszych błędów	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	%	%	
Ogółem		13	9	30	18	1	1	13	1089
Płeć	Mężczyźni	14	9	30	20	2	1	8	512
	Kobiety	12	9	30	17	1	1	16	577
Wiek	18-24 lata	14	5	20	16	1	1	23	160
	25-34	16	6	34	18	1	1	14	201
	35-44	15	7	40	24	3	1	5	185
	45-54	12	14	28	16	1	1	6	158
	55-64	13	10	25	19	1	0	10	196
	65 lat i więcej	10	12	30	16	1	2	16	189
Miejsce zamieszkania	Wieś	18	6	34	13	0	1	16	415
	Miasto do 20 tys.	12	10	20	16	1	1	18	147
	20-100 tys.	12	11	29	18	2	1	10	209
	101-500 tys.	8	9	35	24	2	0	8	173
	501 tys. i więcej mieszk.	9	14	25	29	3		5	146
Wykształcenie	Podstawowe	17	8	27	15	0	1	23	293
	Zasadnicze zawodowe	15	6	30	17	2	1	11	274
	Średnie	11	12	30	22	1	1	9	369
	Wyższe	9	12	33	19	3	1	4	153
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	6	15	33	18	2		3	80
	Średni personel, technicy	8	11	35	28			2	31
	Pracownicy adm.-biurowi	12	10	37	24	1	2	8	87
	Pracownicy usług	5	3	26	15	4	2	18	52
	Robotnicy wykwalifikowani	15	6	28	15	3	1	14	152
	Robotnicy niewykwalifik.	23	3	29	23	3	1	7	62
	Rolnicy	26	9	38	16	1		16	58
	Pracujący na własny rach.	22	6	28	34		3	4	33
Bierni zawodowo	Renciści	13	8	27	14		1	16	76
	Emeryci	13	12	30	16	1	1	13	225
	Uczniowie i studenci	12	11	21	16	1		22	109
	Bezrobotni	11	6	38	27			8	65
	Gospodynie domowe i inni	10	9	24	14	2		18	60
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	6	9	38	17	4	1	6	143
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	20	6	35	21	3		6	88
	sekt. pryw. poza rolnict.	14	8	26	22	2	2	13	224
	prywatnym gosp. rolnym	33	6	33	19			15	54
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	18	6	33	18	1	0	15	257
	501-750	11	6	35	13		1	12	192
	751-1000	14	9	30	17	2	1	14	195
	1001-1500	14	13	31	25	3	0	7	183
	Powyżej 1500 zł	7	14	29	25	2	1	8	119
Ocena własnych war. mater.	Złe	16	6	35	20	1	1	14	234
	Średnie	14	7	30	16	1	1	12	413
	Dobre	11	12	28	19	2	1	12	442
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	14	17	34	9	1		5	54
	Raz w tygodniu	14	9	29	12	1	2	14	544
	1-2 razy w miesiącu	13	8	32	17		0	10	179
	Kilka razy w roku	14	8	29	29	2		17	202
	W ogóle nie uczestniczy	10	7	30	37	3		6	109
Poglądy polityczne	Lewica	19	7	33	29	2	0	4	160
	Centrum	14	9	35	20	1	1	8	356
	Prawica	10	14	28	15	2	1	7	370
	Trudno powiedzieć	12	2	22	14	0	1	37	203